

Konu: **Ruhsal İnsan**

Yazı: **75**

Hacı Bektaş Veli

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Hacı Bektaş Veli (1209 – 1271) Horasan'ın Nişabur kentinde doğdu. Bu bölge İran'ın doğusunda ve Türkmenistan'ın güneyinde, Türklerle İranlıların birlikte yaşayıp kaynaştıkları kadim dönemim önemli bir uygarlık bölgesidir. Bu bölgede doğup bilgeliklerini dünyaya aktaranlar arasında **Ahmet Yesevi, Lokman Perende, Farabi, İbn-i Sina, Ömer Hayam**, Mevlâna'nın babası **Muhammed Bahaüddin** ve **Mevlana** sayılabilir.

Hacı Bektaş Veli'nin (HBV) Anadolu'ya ne zaman gelmiş olduğu tam olarak bilinmese de 1236 yılındaki Türkmen ayaklanması olan Babai isyanına katılmış olduğu biliniyor. HBV Babai isyanının öncülerinden olan **Baba İlyas Horasan-i**'in müridi olduğunu, **Ahmed Eflâki**'nin Menakıb-ül Arifin adlı kitabı söz etmektedir.

Babai isyanı ile iyice zayıflamış olan Selçuklu devleti, 1243 yılında Moğol ordusuna yenilince Anadolu tam bir kargaşa ve adaletsizlik dönemine girdi. Kırşehir'e yerleşmiş olan HBV, Anadolu'nun bu karışık döneminde sevgi, hoşgörü ve kardeşlik mesajları içeren konuşmalar yapmaya başladı. **Karamanoğlu Mehmet** beyle görüşerek Türkçenin resmi dil olmasını sağlayan fermanı yazdıran odur. Mehmet beyin halka duyurduğu ferman şöyle başlar:

"Şimdiden gerü hiç kimesne divanda, dergâhta, bergâhta ve dahi her yerde Türk dilinden özge söz söylemeye."

Anadolu Türkçesinin yaşamasını ve gelişmesini sağlayan HBV öğretisi ve bilgeliği ile yetişenler arasında **Âhi Evran, Aşık Paşa, Süleyman Türkmeni, Taptuk Emre ve Yunus Emre** sayılabilir. Bu konuda **61** sayılı **Anadolu Ahiliği** (1) ve **66** sayılı **Melamilik Nedir** (2) başlıklı yazılarıma bakınız. HBV Anadolu halkına sadece bilgelik ve tasavvuf değil, güncel pratik bilgilerle birlikte sosyal ahlakı ve sosyal adaleti de öğretmiştir.

HBV'nin bilgeliğini içeren **Makalât** adlı eserde Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat olarak tanımlanmış olan dört kapı ve kırk makam derinlemesine işlenmiştir (3). HBV'nin şu sözleri derin bilgeliğine işaret eder:

Hararet nardadır, sacda değildir. Keramet baştadır, taçta değildir. Her ne ararsan kendinde ara. Kudüs'de Mekke'de Hac'da değildir.

Benim üç dostum vardır. Öldüğümde birisi evde kalır, birisi yolda ve birisi benimle gelir. Evde kalan malımdır, yolda kalan yakınlarımdır ve benimle gelen iyiliğimdir.

HBV'den sonra **Bektaşilik** tarikatı **Balım Sultan** (1457 – 1517) tarafından kurumlaşmış ve Osmanlı ordusundaki Yeniçeriler tarafından benimsenmiştir. Balım Sultan, Bektaşiliğin toplumsal ve insancıl yönlerini, barışseverliğini ve yardımseverliğini ön plana çıkarıp, Bektaşi-Alevi kurallarını derlemiş ve yaşama geçirmiştir.

Bektaşiliğin temelinde aşk, sohbet ve muhabbet vardır. Bektaşilerde korku, tasa, gam ve keder olmadığı gibi eline, beline, diline hâkim olup, sevgiyi ve muhabbeti esas almak vardır. Bektaşilikte her dine ve inanca saygı, Hz. Muhammed ile Hz. Ali'ye bağlılık vardır. Bektaşilikte kadın-erkek ayrımı olmadığından sohbetlerde ve müzik eşliğinde dönülen **Semah** ayininde birliktelik geçerlidir. Semah yalnız Cem denen toplu ayinlerde dönülür. Semahın dönüldüğü ortam mutlaka özel ve dinsel anlamı olan bir ortam olmalıdır. Bu bakımdan Semah ile Mevlevi Sema'sı farklı olsa da amaçları aynıdır. Her ikisinin amacı Allah sevgisi ile **vecd** haline geçip maneviyatı yaşamaktır.

16. yüzyılda yaşamış şair **Şâhi**, Bektaşi-Alevi geleneğine kabul törenini şu şiirinde özlü bir şekilde anlatmaktadır:

**Kurbanlar tıglanıp gülbank çekildi
Gaflet uykusundan uyana geldim
Dört kapı sancağı anda dikildi
Üryan püryan olup meydana geldim.**

**Pirin eşiğine koydum başımı
İçeri aldılar döktüm yaşımı
Erenler yolunda gör savaşımı
Can ü baş koyarak kurbana geldim.**

**Ol demde uyandı bâtın چراغی
Rehberim boynuma bend etti bağı
Üçer adım ile attım ayağı
Koç kurban derler imana geldim.**

**Dört kapı selamını verip aldılar
Pirin huzuruna çıkıp geldiler
El-ele el-Hakk'a olsun dediler
Henüz masum olup cihana geldim.**

**Yolumuz On iki İmam'a çıkar
Mürşidim Muhammed Ahmed-i Muhtar
Rehberim Ali'dir sahip Zülfikar
Kulundur Şahiya divana geldim**

Not: Gülbank, hep birlikte ve özel bir makamla söylenen duadır.

Kaynaklar:

- (1) <http://www.halukberkmen.net/pdf/288.pdf>
- (2) <http://www.halukberkmen.net/pdf/305.pdf>
- (3) **Şamanizm ve XI – XV Yüzyıl Arası Mutasavvıflar**, Aytaç Barkot, RUZAD yayını, 2013, İzmir.